

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 94(73).03/091-055.2

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО РУХУ ЗА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА В США (кінець XVIII ст. – 1920 р.)

Оксана БАБАК (Кіровоград)

У статті розглянуто правовий стан жіноцтва США, зроблено спробу простежити еволюцію статусу жінки в розширенні політичних прав, визначено роль суфражистського руху в здобутті рівноправності американських жінок.

Ключові слова: Конституція США, жіночий рух, рівноправність, політичні права жінок, правовий статус жінки, суфражистський рух, Дев'ятнадцята поправка до Конституції США.

В статье рассмотрены правовое положение женщин США, сделана попытка проследить эволюцию статуса женщины в расширении политических прав, определена роль суфражистского движения в получении равноправия американских женщин.

Ключевые слова: Конституция США, женское движение, равноправие, политические права женщин, правовой статус женщины, суфражистское движение, Девятнадцатая поправка к Конституции США.

The article considers the legal status of women in the USA, an attempt to trace the evolution of the status of women in expanding political rights, is done the role of the suffrage movement in the pursuit of equality of American women is defined.

Keywords: Constitution of the USA, womanish motion, equality of rights, political rights for women, legal status of woman, sufrazhistskoe motion, Nineteenth amendment to Constitution of the USA.

Тривалий час жінка не мала рівних з чоловіком політичних прав і не була допущена до участі в управлінні державою. Сучасне розуміння державної політики у цій сфері повинно містити забезпечення права жінки брати участь у виборах та референдумах та обиратися до всіх виборних органів; формулювати й здійснювати державну політику та займати державні посади всіх рівнів, брати участь у діяльності організацій та асоціацій, що займаються проблемами суспільно-політичного життя країни [10, с. 12].

Протягом XIX – першої половини XX століть жінки в багатьох країнах домоглися права на освіту, на рівну з чоловіками працю та заробітну плату, права голосу та права бути обраними до різних гілок влади, права брати участь у діяльності професійних та громадських організацій, а також права на утворення власних жіночих організацій, права на розлучення та рівних прав у шлюбі, права на використання контрацептивів, права на державну допомогу із вагітності й пологах, відпустку із нагляду за дитиною [6, с. 8].

Еволюція виборчого права призвела до скасування так званого статевого цензу. Першою країною, де активне виборче право надано жінкам, були США [5, с. 152].

Дослідженням історії жіноцтва США займалися Н. Шулер, Ч. Катт, Н. Ніколаєва [8], М. Добротвор [4], С. Еванс [12]. Головними напрямками вивчення історії жіночого руху стала історія участі жінок у соціально-економічній, юридичній сферах, а також поступова інтеграція історії жіноцтва в загально-історичний контекст.

Шлях жінок до визнання жіночих прав був дуже довгим і розпочався з суфражизму – руху за надання жінкам однакових з чоловіками виборчих прав [1, с. 1219]. Головна його мета – боротьба за прийняття поправки до конституції про право для жінок брати участь у політичних виборах у владні структури.

Правова захищеність вільного білого населення США різнилася за гендерною ознакою. Переселенці реанімували ідею патріархальної сім'ї в Америці, тоді як у католицькій Європі серед вищих верств суспільства настала криза інституту шлюбу [11, с. 490]. Протестантська мораль зміцнила становище жінки як дружини й матері, але проголосила біологічно детерміновану вищість чоловіка над жінкою [2, с. 40]. Суспільний статус жінки та її матеріальне становище визначалося відповідно до того, що мав чоловік, з яким вона безпосередньо пов'язана [7, с. 30].

Одружені жінки позбавлялися юридичної самостійності: вони не могли укладати контракти, розпоряджатися власністю, подавати позов на кривдника. Дружина теоретично мала право на всі атрибути життя, які мав її чоловік, але це не підкріплювалося відповідними законами.

Виборче право в США стосувалося білого чоловічого населення й обмежувалося майновим цензом. У XVIII сторіччі жінки в колоніях не мали права обирати, проповідувати чи займати посади.

Революція змінила в багатьох із них погляди на світ, розширила коло їхньої діяльності. Жінки допомагали армії – служили економками, зв'язковими, табірними кухарками, прибиральницями, медсестрами. Революційна риторика свободи заохотила декого із жінок вимагати політичної рівності. Але більшість жінок і далі трималися обмеженого домом кругозору, який тривалий час нав'язувала суспільна думка.

Правовий статус жінок кардинального поліпшення не зазнав. В окремих регіонах країни одразу після Революції жінки отримали виборче право, але постійних політичних прав жінки не мали. Уперше виборчі права для жінок були декларовані Конституцією Нью-Джерсі 1776 року [3, с. 159]. Протягом 1776 – 1807 років це право використовували тільки заможні жінки, які відповідали вимогам майнового цензу [9, с. 179].

Виявом зростання суспільної свідомості й активності жіночого руху стала участь в аболіціоністському русі. Сестри Сара й Анджеліна Грімке, Аббі Келлі виступали проти рабства в церквах і школах, виголошуючи свої промови перед жіночими та чоловічими аудиторіями.

Перші аболіціоністи своєю діяльністю показали суспільству трансформацію традиційної ролі жінки, вибороли право публічних виступів і розширення поля діяльності жіноцтва. На зборах Американського антирабовласницького товариства (1840 р.) зазначалося, що жінки мають право виступати з трибуни, ставати членами товариства, допомагати в збиранні грошей, але позбавлені права голосувати й входити до складу комітетів [8, с. 143]. Як результат усіх численних виявів дискримінації, яких зазнавали американки в боротьбі за права чорношкірих і які виявилися в повсякденному житті, виникла ідея про створення руху за права жінок. До Громадянської війни суфражистський та аболіціоністський рух перебували у відносній єдності.

Початком суфражистського руху вважають 40-і рр. XIX сторіччя [3, с. 300 – 301]. Організований рух за права жінок розпочався 1840 року, коли відбувся розкол в аболіціоністському русі щодо питання правомірної участі в ньому жіноцтва. На Всесвітній рабовласницький з'їзд у Лондоні 1840 року делеговано вісім американок: Лукрецію Мотт, Сару Пуг, Аббі Кімбер, Елізабет Ніл, Мері Грю, Уенделл Філліпс, Емілі Уїнстон, Аббі Саузвік [8, с. 144], які більшістю голосів були позбавлені права брати участь у роботі з'їзду. Події в Лондоні й ставлення до жінки в суспільстві стали поштовхом до створення організованого руху за права жінок.

1848 року Лукреція Мотт, Елізабет Кейді Стантон скликали збори в м. Сенека-Фолз, на яких було заявлено, що американки мають право на рівноправне громадянство згідно з республіканськими принципами – жінка не тільки мати, що виховує гідних громадян своєї держави, а й самостійна особистість [9, с. 179].

Результатом роботи конференції була прийнята Декларація прав жінок, що стала програмою суфражистського руху. Декларація визначала основні вияви

дискримінації жінки в суспільстві, проголошувала рівність жінок і чоловіків, їхнє право на життя, свободу й прагнення до щастя [12, с. 103].

Сузанна Б. Антоні, що вже брала участь у рухах за тверезість, аболіціоністському русі долучилася до жіночого руху й стала активним поборником за виборчі права жінок поряд із відомими активістками Лукрецією Мотт, Елізабет Кейді Стантон, Люсі Стоун.

З 1850 року до Громадянської війни активістки навчилися складати й подавати петиції, організовувати мітинги, розповсюджувати агітаційну літературу, виступати перед аудиторією, читати лекції.

По всій території США організовувалися товариства суфражисток, перше з яких утворено 1849 року в Південному Брістолі, штат Нью-Йорк. Основною діяльністю товариств була організація конференцій, з'їздів. Національні з'їзди з прав жінок почали проводитися регулярно й щорічно з 1850 року – у Ворчестері (1850, 1851 рр.), Сиракузах (1852 р.), Клівленді (1853 р.), Філадельфії (1854 р.), Чинчинатті (1855 р.), Нью-Йорку (1856, 1858 – 1860 рр.).

На початковому етапі рух викликав інтерес лише преси, не здобувши прихильності громадськості, але деякі правові здобутки жінки одержали. Початком перетворення в юридичній сфері стали перші законодавчі акти, які надавали жінкам рівні із чоловіками можливості в окремих правових питаннях [3, с. 345].

Із прийняттям законів про “заміжніх жінок” у них з'являється право розпоряджатися власністю, яка була їхнім посагом або придбана пізніше:

1) право заповідати власність – Міссісіпі (1839 р.), Техас (1840 р.), Алабама (1843 р.), Іллінойс (1845 р.), Пенсільванія (1848 р.), Вірджинія (1849 р.), Мічиган (1850 р.), Массачусетс (1855 р.), Род-Айленд (1856р.), Мен (1857 р.). Вісконсін (1859 р.), Індіана (1859 р.), Меріленд (1860 р.);

2) контроль над власністю – Мен (1844 р.), Пенсільванія (1848 р.), Вісконсін (1850 р.), Нью-Джерсі (1852 р.), Массачусетс (1855 р.), Мічиган (1855 р.), Нью-Йорк (1860 р.), Іллінойс (1861 р.);

3) контроль над заробітною платою – Массачусетс (1855 р.), Мічиган (1855 р.), Мен (1857 р.) [8, с. 50].

Жінки не мали досвіду політичної діяльності, потерпали від негативного ставлення в суспільстві. Отримання юридичної дієздатності було важливою віхою на шляху до встановлення рівноправності у сфері виборчих прав.

Друга хвиля руху жінок за свої права охоплює другу половину XIX сторіччя. Розпочалася боротьба за політичну рівність жіноцтва, де кінцевою метою стала поправка до Конституції США про надання жінкам виборчих прав. У другій половині 60-тих років XIX сторіччя жіночий рух перейшов на нову стадію розвитку.

На установчому з'їзді Національної жіночої ліги Сюзан Б. Антоні висунула вимогу про гарантування права голосу чорношкірим і жінкам. Аболіціоністи стверджували, що одночасно провести дві реформи неможливо, тому потрібно сконцентруватися в боротьбі за права рабів-чоловіків.

Суфражистки ж розпочали боротьбу за конкретизоване законодавче оформлення статусу жінки як повноцінного громадянина своєї держави й активного суб'єкта політичного життя країни.

У травні 1869 року в Нью-Йорку Сюзан Б. Антоні, Елізабет Кенді Стантон створили Національну асоціацію виборчого права для жінок (НЖСА), що мала на меті добитися відповідної поправки до Конституції [3, с. 494]. Вони вирішили боротися за виборчі права на федеральному рівні, бо поступовий рух від штату до штату вважали малоефективним. Право голосу – було одним із багатьох завдань Національної асоціації.

24 – 25 листопада 1869 року в Клівленді, штат Огайо Люсі Стоун, Джулія Ворд Гов, Генрі Ворд Блекуелл створили Американську асоціацію виборчого права для жінок (АЖСА), котра зосереджувалася тільки на праві голосу як найпершій, основній реформі. Президентом став Генрі Ворд Блекуелл. Метою Американської асоціації була концентрація всіх зусиль захисників виборчого права для жінок через систему організацій допоміжних асоціацій у кожному штаті, розвитку співробітництва, видання брошур, трактатів, складання й поширення петицій про

юридичну й політичну рівність жінок для подання до територіальних законодавчих органів і Конгресу. Питання про виборче право жінок можна успішно вирішити на рівні окремих штатів [12, с. 132].

1890 року Національна асоціація виборчого права для жінок (НЖСА) та Американська асоціація виборчого права для жінок (АЖСА) об'єдналися в Національну Американську асоціацію виборчого права для жінок (НАЖСА), яку два роки очолювала Елізабет Кеді Стантон [9, с. 323, 482]. Потім Президентами Національної Американської асоціації були – Сюзан Б. Антоні (1892 – 1900 рр.), Керрі Чапман Катт (1900 – 1904 рр., 1915 р.), Анна Говард Шоу (1904 – 1915 рр., з 1915р. – почесний голова) [8, с. 172].

Жінки в боротьбі за свої права здійснювали просвітницьку, агітаційну роботу, організували допоміжні асоціації в штатах, проводили роботу на місцях, здійснювали кампанії за проведення референдуму.

Одна із форм – демонстративне голосування – було застосоване С. Б. Антоні на президентських виборах 1872 року в Рочестері, штаті Нью-Йорк. Протягом 1871 – 1872 років у десяти штатах й окрузі Колумбія здійснено спробу вотування 150 жінок, причому 70 в окрузі Колумбія.

Суфражисткам за певний час удалося досягти локальних і деяких часткових перемог. Територія Вайомінг гарантувала в Конституції 1869 року повне право голосу жінкам [3, с. 494]. Вони отримали виборче право, право бути присяжними в суді, володіти власністю в шлюбі. Проте 1890 року, ставши штатом, це право було скасовано. Так само вчинили Територія Юта (1870 р.), Територія Вашингтон (1883 р.), штати Колорадо (1893 р.) й Айдаго (1896 р.) [9, с. 179].

Після цього рух перебував у занепаді до 1910 року. Повне право голосу жінкам надали в штаті Вашингтон (1910 р.), Каліфорнії (1911 р.), Канзасі, Орегоні, Арізоні (1912 р.), Іллінойсі (1913 р.), Монтані, Неваді (1914 р.) [3, с. 494].

1912 року Аліса Пол очолила Комітет Національної американської асоціації за виборчі права при Конгресі США. Вона закликала жінок до радикальної боротьби – пікетувати законодавчі ради штатів, провокувати поліцію на арешт, організувати голодні страйки, щоб добитися нової поправки до Конституції. Комітет заснував 1913 року Спілку при Конгресі США, яка 1915 року стала окремою організацією, а 1916 року змінила назву на “Жіночу партію”. Ця група наслідувала британських суфражисток, звинувачуючи правлячу партію в бездіяльності.

З 1915 року, коли Керрі Чапман Катт удруге очолює Національну Американську асоціацію виборчого права для жінок (НАЖСА), розпочинається найактивніша фаза боротьби на федеральному рівні. Асоціація за період 1915 – 1917 років зростає від двохсот тисяч до двох мільйонів членів. Активісти розповсюдили майже три мільйони листівок. У дванадцяти штатах упродовж десяти місяців жінки отримали шістьдесят відсотків голосів зареєстрованих виборців.

Президент Вудро Вільсон на референдумі в штаті Нью-Джерсі проголосував за виборче право жінок. 1916 року він виступив зі зверненням до Національної асоціації за виборчі права жінок і відтоді тісно співпрацював з її лідерами.

На початку 1919 року легістатури двадцяти чотирьох штатів звернулися до Конгресу США з петицією про прийняття конституційної поправки, яка надала б жінкам США право голосу. У січні 1918 року Палата представників 274 голосами проти 136 прийняла “Поправку Сюзанни Б. Антоні”. Президент Вільсон закликав Сенат США теж проголосувати за неї. Четвертого червня 1919 року Сенат прийняв поправку, віддавши за неї дві третіх голосів.

18 серпня 1920 року Законодавча рада штату Теннессі більшістю в один голос завершила процес ратифікації Дев'ятнадцятої поправки. 26 серпня 1920 року поправка була офіційно проголошена й стала частиною Конституції [9, с. 140].

У Дев'ятнадцятій поправці не говориться про надання виборчих прав саме жінкам, вона забороняє федеральним органам влади й органам штатів позбавляти громадян права голосу або обмежувати його в здійсненні за ознакою статі [3, с. 857]. Поправка проголошує повну рівність статей у політичній сфері.

Отже, жіночий рух у боротьбі за виборчі права зумів охопити широкі верстви суспільства, став масовим й організованим, підкріплювався ідейною основою і

співчуттям з боку найбільш прогресивних чоловіків. Жінки змогли добитися для себе політичних прав і створили передумови для подальшої реорганізації суспільства. Жінки всіх штатів США отримали гарантоване право на участь у голосуванні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
2. Д. Мертус, М. Датт, Н. Флауерс Права женщин – права человека : [пособие для учебных занятий]. – М., 1996. – 238 с.
3. Джордж Бравн Тіндалл, Дейвіс Е. Шай. Історія Америки / [6-е видання; пер. з англ.]. / Людмила Притула, Галина Сташків, Олександра Щур. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.
4. Добровтор М. Н. Суфражистское движение в США, 1848–1920 гг. : автореф. дис. канд. истор. наук / М. Н. Добровтор. – Горький, 1974. – 35 с.
5. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX століть : [навч. посіб.] / Ю. А. Горбань, Б. І. Білик та ін.; [за ред. Ю. А. Горбаня; 2-е вид., доп. і перероб.]. – К. : Вікар, 2003. – 435 с.
6. Левченко К. Б. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку : [монографія] / К. Б. Левченко. – Харків : НУВС, 2001. – 360 с.
7. Ніколаєва Н. Правовий статус жінки в США у першій половині XIX століття. / Н. Ніколаєва // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2007. – 30–33 с.
8. Ніколаєва Н. Жіноцтво в соціально-економічному та політичному житті США з кінця XVIII ст. до 1920р. (проблема досягнення рівноправності) : дис. кандидата іст. наук : 07.00.02 / Наталія Борисівна Ніколаєва; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 317 с.
9. Словарь американской истории / [под ред. Т. Первиса; пер. с англ.]. – М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2007. – 655 с.
10. Таран Л. Жінка і чоловік : долаючи стереотипи : статті та інтерв'ю / Людмила Таран. – К. : Факт, 2002. – 156 с.
11. Токвіль, Алексіс де. Про демократію в Америці : У 2-х томах / Алексіс де Токвіль. – К. : Всесвіт, 1999. – 590 с.
12. Эванс С. Рожденная для свободы. [пер с англ.]. / С. Эванс. – М. : Издательская группа “Прогресс” – “Литера”, 1993. – 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бабак Оксана Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітнього історії КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: жіночий рух, історія західного суспільства, історія міжнародних відносин нового та новітнього часу.